

Inhuman humaniora.

Debat. Ny bog om de humanistiske studier stiller skarpt på et fagområdes identitetskriser og uoverensstemmelsen mellem selvforståelse og virkelighed blandt humanistiske studerende.

Per Fibæk Laursen: *Ind på humaniora. Om humanistiske studiers popularitet, historie og hemmeligheder.* 137 sider, paperback, 148,- kr., Gyldendal 2001.

Som nyuddannet humanist har jeg interesseret fulgt den sidste tids debat om humaniora og humanisters forhold til omverdenen og arbejdsmarkedet især. Et af de væsentlige indlæg i denne debat er Per Fibæk Laursens (PFL) lille bog, der forsøger at give et indblik i humanioras verden og færdiguddannede humanisters problemer med at danne en klar jobprofil. Med udgangspunkt i egne erfaringer - PFL er lektor i didaktik på KUA - og interviews med studerende på pædagogik og litteraturvidenskab, har forfatteren sat sig for at give humaniora et tiltrængt eftersyn. Bogen er egentlig en vejledning for potentielle humaniorastuderende, men har mest karakter af et debatoplæg for studerende, undervisere og forskere inden for humaniora, og læsere med erfaringer inden for området vil givetvis få størst udbytte af den. Værket er skrevet med indsigt og har en meget høj 'genkendelighedsfaktor'. Beskrivelsen af studiet og studiemiljøet er træffende og præget af selverkendelse, i modsætning til de formelle studievejledninger institutterne selv tilbyder.

Bogen har som antydning flere motiver og er for så vidt et lidt rodet forehavende. Det gør imidlertid knapt så meget, da værket ikke er så anstrengt i sine pointer, at tingene skurrer mod hinanden. Det vigtigste aspekt af bogen er i mine øjne spørgsmålet om, hvad vi vil med de humanistiske studier. Hvor de fleste andre fagområder synes at besidde klare mål og ikke-universitære aspekter, har humaniora et lidt uldent forhold til arbejdsmarkedet og det øvrige samfund.

Således har humanister ofte den selvopfattelse, at de udgør samfundets grundpiller ved at sikre kulturens og dannelsens kritiske konservering. Men humanister lider samtidig under ikke at kunne henvise til synderligt konkrete områder, hvor de er mere fortræffelige end andre faggrupper. Dette anfægter dog ikke selvforståelsen: "Netop fordi man er alment dannet uden sigte på et bestemt embede, bliver man særligt kvalificeret til at bestride betydningsfulde job i samfundet" (p.76). PFL henviser til, at opfattelsen sandsynligvis hidrører fra græsk tænkning,

hvor det almene var overordnet det specielle: ”Erhverv er forbundet med særinteresser og med ’lave’ materielle anliggender” (ibid.).

Skismaet rækker langt ind i studiet. Ikke alene er et humanistisk studium ikke længere decideret erhvervsrettet. Humaniorastuderende værner ligefrem om denne identitet, og refererer ofte stolt til, at de læser et fag og ikke ’til noget’. Et humanistisk studium er en intransitiv beskæftigelse - et *bios theoreticos* - med sig selv som mål. Forskning regnes derfor som finere end alle de andre aspekter af et humanistisk virke. Følgelig er hele studiemiljøet gennemsyret af idealer, der knytter sig til forskning. Det er finere at beskæftige sig med svært gennemskuelige teorier - gerne *state of the art*, og man skal helst anlægge helt nye betragtninger af en given sag, om end det sker vha. hermeneutisk vold og teoretisk manierisme.

PFL påpeger, at denne esoteriske holdning effektivt fortrænger andre mere prosaiske aspekter af studiet. Af samme grund er humanistiske studerende næsten overfølsomme overfor spørgsmål om fremtidig beskæftigelse. De reagerer typisk med et ironisk fnis, hvis de spørges om jobmuligheder og anser det generelt for misforstået at anskue deres studium ud fra beskæftigelsesrelevans. På mit eget studie gjorde vi os vældige sjove over det klassiske spørgsmål fra borddamen eller onkel Svend: ”hvad kan du så bruge det til?”, hvor det var underforstået, at sådan en kræmmerbetragtning af tilværelsen var afstumpet. Få tænker dog på den finansiering af uddannelsen, som spørgeren givetvis har bidraget til.

Ironien dækker over, at forskellen på samfundets og studiemiljøets normer for en uddannelses beskæftigelsesrelevans ikke falder ud til den studerendes fordel, når studiet er slut; fniset rummer ængstelse. Den studerende forsøger dog ihærdigt at fortrænge denne erkendelse i håb om, at ’kommer tid, kommer råd’: ”Ja, jeg har svært ved at se, hvad jeg skal beskæftige mig med bagefter. Men jeg undlader også at spekulere over det lige nu. Jeg regner med, at når jeg kommer på overbygningen, så kommer der nogle ideer” (p.43).

En anden strategi er en kæk og lidt naiv forventning til, at med alle de talenter man besidder som generalist, kan det ikke gå helt galt. Følgende kunne sagtens være sagt af undertegnede over en fiskeforret: ”Man skal jo selv ud og skabe nogle rammer og finde et job og sælge sig selv” (p.44). Strategien tager sig imidlertid betydeligt mere lovende ud på sikker afstand, end når dagen oprinder.

I samme ånd, som humaniorastuderende enten forarget afviser enhver samfundsøkonomisk betragtning af deres beskæftigelse eller blot ironiserer over problemstillingen, har studiet været præget af en forestilling om, at de rigtig seriøse bliver meget forsinket i deres studium.

Det opfattes i det hele taget som anløbet teknokratisk at ville normere og beramme. En holdning der manifesterer sig: ”som en indgroet modvilje mod det målrettede, effektive og hurtige. Humaniora er præget af det, som en evalueringsrapport om studierne i filosofi og idehistorie har kaldt en ’forsinkelseskultur’. Humanister er overbeviste om, at tingene bliver bedre, hvis de tager længere tid” (p.92). PFL påpeger samtidigt problemet i, at over halvdelen af alle humaniorastuderende kvitter deres studie.

Frafaldet samt ’forsinkelseskulturen’ blev for nylig statistisk bekræftet i en offentliggjort rapport (se Weekendavisen 16. marts). På det Humanistiske Fakultet i København havde kun 46 procent af årgang 1990 - efter ti år - opnået en bachelorgrad, og kun 24 procent en kandidat titel. Frafaldet kan dække over omvalg o.lign., og behøver ikke at være udtryk for fiasko. Smøleriet derimod er slet og ret ynkeligt og vidner om en mentalitet på studierne, der bør ændres. Og uden at studiet ender i ’pølsefabrik’, er der rigelig tidsmæssig magelighed at hente i humaniora. Selvfølgelig er en normering vilkårlig i forhold til indhold, men tanken om den grundige fordybelse kan også føres *ad absurdum*.

Hvad PFL ikke gør så meget ud af selv, men som bør nævnes er, at der hvert år uddannes for mange humanister, som ikke har andet at rette sig efter end forblommede løfter om hvor anvendelige - ja ligefrem uundværlige - de er på arbejdsmarkedet. Selvom alt tyder på, at humanister med tiden bliver sluset ind på arbejdsmarkedet, er det et problem, at man uddanner så mange uden direkte beskæftigelsesrelevans. Og det er et angreb mod de studerendes selvfølelse, at det, der giver arbejde, er ’anden fagrelevant beskæftigelse’, ’netværk’ eller andre af tidens beskæftigelses-mantraer.

Spørgsmålet er derfor, hvorfor der overhovedet uddannes så mange humanister. Selvfølgelig skal unge mennesker vælge efter lyst, men det skader ikke at nuancere valget med en anelse realitetsinput. Det er direkte inhumant at lade humaniorastuderende vegetere i en fostertilstand med dimittering som traumatiserende kuldechok. Hvis arbejdsmarkedet som påstået hungrer efter humanister, og det endda i stigende grad fremover, så bør man ruste de studerende bedre til ’et liv efter universitetet’. Når kun få procent af alle studerende ender som forskere, men studiet alligevel har denne beskæftigelse som paradigme, så er der et eller andet fuldstændigt forrykket. Resten af de studerende skal således enten føle mindreværd over at bryde studiets kodeks ved decideret at målrette deres studium efter arbejde eller opleve et kulturchok, når de bliver konfronteret med ’det virkelige liv’ efter endt studium.

Uddannelsen bør med andre ord ruste de studerende til det, de med størst sandsynlighed kommer til at foretage sig sidenhen. Ikke sådan at forstå at al studietiden skal gå med praktik, erhvervsvejledning og IT-undervisning. Der skal selvfølgelig en faglig fordybelse til, uden hvilken vi ingen forskere får samtidig med at vi kun producerer middelmådige humanister med andet virke. Muligheden for erhvervsretning skal baseres på forskellige valgfag og måske endda selvstændigt opsøgende arbejde. Men der skal være mulighed for at meritere de ikke-esoteriske aktiviteter såvel formelt som socialt. Jeg kalder dem med vilje for ikke-esoteriske i stedet for ikke-akademiske, idet vi er nødt til at få en holdningsændring til, hvad der ligger i begrebet 'akademisk'.

Vi skylder under alle omstændigheder de studerende, der fortvivlede falder fra humaniora, de færdiguddannede der erkender, at deres kompetencer er næsten ubrugelige som jobmæssig salgsvare, samt ikke mindst resten af samfundet, at få debatteret hvordan humaniora gøres mere relevant, proportioneret og humant.

På baggrund af sine analyser forsøger PFL at give nogle konstruktive bud på hvorledes studiet kan restaureres og humanisters jobmuligheder forbedres. PFL opfordrer til, at humanister holder op med at spille frie intellektuelle og lægger den desperate og forslidte generalistrolle fra sig. Tanken om 'den frie intellektuelle' stammer fra en tid (1800-tallet), hvor kun få havde indsigt og uafhængighed til at udgøre samfundets kritiske røster og er ikke længere legitim. I og med at alle uddannede i dag i princippet er lige veloplyste, og at der på ingen måde er belæg for at humanisters er etiske forbilledlige eller hinsides særinteresser, er der ingen grund til at foregøgle nogen, at humanisters mening bør tillægges særlig vægt.

Og humanisters moderne image som 'den fleksible generalist', hvor det: "at være hurtig til at sætte sig ind i nyt stof, danne sig et overblik og kunne videreformidle det" er salgsgu-mentet på arbejdsmarkedet, virker ifølge PFL heller ikke. Det er yderst tvivlsomt, om humanister helt eksklusivt besidder generalist-kompetencer. Dels fordi tanken om helt kontekstfri kompetencer ikke finder megen teoretisk støtte, og dels fordi intet positivt dokumenterer, at humanisterne skulle have disse generalistevner i udpræget grad. Vi har snarere efterrationaliserende påtaget os generalistidentiteten som konsekvens af mangel på matchende stillingstyper. Hvad værre er, så risikerer humanister med generalist-identiteten at reducere sig selv til ufaglærte blæksprutter, der har brugt mindst fem år af deres liv på en basisuddannelse. Man fjerner med andre ord alt indholdet fra studiet og efterlader kun metode og struktur. Humani-

sters værste mareridt er vel, at deres fag kun er metode og struktur, fordi alt kan diskuteres og underlægges fortolkning (så er vi jo bare snakkehoveder, som arvefjenderne scientisterne siger).

I stedet for generalistrollen bør humanister ifølge PFL profilere sig som professionalister. Problemet i dette er, at så få job er skabt til humanisters specifikke kompetencer. Det er lidt svært at få øje på helt klare indholdsmæssige kvalifikationer, som vi kan markedsføre os på. PFL opregner undervisning, forskning, formidling og konsulentvirksomhed som bud på humanistiske kernekompetencer. Jeg tror ikke, at disse evner er eksklusivt humanistiske, men lad os give PFL så meget, at han lægger op til en refleksion blandt humanister om, hvad deres *raison d'être* overhovedet er. Til hjælp herfor foreslår PFL, at vi indkredser vores faglige autonomi eller autoritet - hvad kan vi som ingen andre kan - samt at vi formulerer en etik eller standard for vores faglighed. Som heuristisk udgangsbøn for jagten på den faglige essens foreslår PFL devisen, at identiteten som den frie intellektuelle er en overvurdering, men at identiteten som generalist er en undervurdering af humanisters kompetencer.

Bog anmeldelse bragt i Semikolon Årg.1, nr.2, 2001. <http://www.semikolon.au.dk>